

УДК 811.161.2'42:821.161.2'06.09(092)
DOI <https://doi.org/10.24919/2663-6042.18.2022.12>

МАТЕРЕЦЕНТРИЗМ ПОЕТИЧНОГО МОВОМИСЛЕННЯ АНДРІЯ МАЛИШКА ТА БОРИСА ОЛІЙНИКА

Стецик М. С., Тяжкун Т. Ю.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Стецик А. В.

Львівський національний університет імені Івана Франка

У статті в категоріях сучасної лінгвостилістики відрефлексовано концептуальний та чутливий для української етносвідомості слово-образ **мати**, основні семантичні вектори його розгортання та засоби функціонально-стильової й символічної репрезентації в поетичних дискурсах Андрія Малишка та Бориса Олійника. З'ясовано семантичний, символічний та асоціативний обсяг лексеми **мати** за лексикографічними (головно символізованими) джерелами та авторськими поетичними текстами, досліджено характер структурно-семантичних зв'язків і символічних природжень та коло асоціатів слова-образу **мати**. Виявлено специфіку ідіостильової репрезентації аналізованого словообразу **мати** з виведенням лінгвопоетичних домінант авторського мовомислення Андрія Малишка та Бориса Олійника; окреслено особливості та установлено динаміку тропеїчної сполучуваності та асоціативних і поетичних зближень номінації **мати** в різних поетичних контекстах (**рушник, поріг, хата, ластівка, горлиця, бджола, сонечко, зоря, сльоза, планета; рідна, сива, красива, страждена, згорьована, древніша від космосу**).

Зроблено узагальнення, що слово-образ **мати** – один зі знакових та наскрізних у системі мовомислення Андрія Малишка та Бориса Олійника; у його семантичній структурі оприявлені семи 'вічність', 'життя', 'захист', 'працьовитість', 'любов', 'мудрість', 'досвід', 'жертвовність', 'безсмертя', 'страждання'. Малишків органічний матерецентризм, репрезентований у сентиментальному гімні – «Пісні про рушник», і став поетичним прецедентним текстом. Міфопоетонім **мати** – один зі знакових і у мовостилі Бориса Олійника, а «Пісня про матір» («Посіяла людям літа свої, літечка житом») – один з найбільш проникливих і драматичних дискурсів, у якому на найвищих поетичних реєстрах експліковано філософію материнської любові, духовної величі й жертовності та неминучої розлуки. Планетарність, позачасовість, позавимірність вираження образу жінки-матері – ідіостильовий пасаж Бориса Олійника.

Ключові слова: слово-образ, символ, семантична структура, контекст, поетика, мовомислення, поетична мова, асоціат, лінгвостилістика.

Stetsyk M. S., Tiazhkun T. Yu., Stetsyk A. V. Mother-centrism of poetic language thinking of Andriy Malysenko and Borys Oliynyk. The article reflects on the word-image **mother** as conceptual and sensitive for Ukrainian ethnic consciousness, the main semantic vectors of its development and the means of its functional, stylistic and symbolic representation in the poetic discourses of A. Malysenko and B. Oliynyk. The authors clarify the semantic, symbolic, and associative scope of the lexeme **mother** based on lexicographic (mainly symbol-related) sources and author's poetic texts, research into the nature of structural-semantic connections and symbolic increments and a range of associates of the word-image **mother**. The study traces the specifics of the idiostyle representation of the word-image **mother** and deduces the linguo-poetic dominants of the author's language thinking of A. Malysenko and B. Oliynyk; identifies the peculiarities and dynamics of tropeic combinability and associative and poetic rapprochement of the word-image **mother** in various poetic contexts (**rushnyk, porih, khata, lastivka, horlytsya, bdzhola, sonechko, zorya, sl'oz, planeta; ridna, syva, krasyyva, strazhdenna, z-hor'ovana, drevnisha vid kosmosu**). A generalization is made that the word-image **mother** is one of the iconic and profound in the language thinking system of A. Malysenko and B. Oliynyk; its semantic structure incorporates the semes "eternity", "life", "protection", "industriousness", "love", "wisdom", "experience", "sacrifice", "immortality", "suffering". Malysenko's organic mother-centrism is manifested in his sentimental hymn "Song about the Towel" which became a poetic precedent text. The mytho-poetonym **mother** is iconic in the language style of Borys Oliynyk, and his "Song about the Mother" ("Posiyala lyudyam lita svoyi, litechka zhytom") is one of the most insightful and dramatic discourses, which explicates on the highest poetic registers the philosophy of motherly love, spiritual greatness and sacrifice and inevitable parting. The planetary, timeless, extra-dimensional explication of the image of a woman-mother is an idiostyle passage of Borys Oliynyk.

Key words: word-image, symbol, semantic structure, context, poetics, language thinking, poetic language, associate, linguistic stylistics.

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності її розгляду. В українському поетичному мовпросторі є слова-образи, які за проникливістю та розмаїтістю асоціацій набувають статусу поетично

вагомих, знакових, міфологізованих. Один із них – концептуально-символічний слово-образ **мати**, у внутрішній формі якого імпліковані ментальні праглибини, рівно ж образні стереотипи, джерелом яких

є фольклорні тексти, передовсім народні прислів'я, приказки, ліричні пісні, ускладнені індивідуально-авторськими асоціаціями. Усі вони – компоненти національної поетичної картини світу. «**Мати** – символ життя, святості, вічності, тепла і всеперемагаючої любові. В усі віки слов'яни шанували чи не найбільше Матір. У їхньому міфологічному пантеоні гордо височать образи-тотеми Землі-матері, Матері-вогню. Через тисячоліття дійшли до нас імена найвеличніших богинь Слави, Берегині, Лади, Оранти, Богоматері, які вважалися заступницями, добрими порадицями людей» (ЕССКУ, 479). Образ-символ матері, що шліфувався й художньо кристалізувався в традиціях усієї української літератури, походить від трьох головних семантико-символічних іпостасей – жінки-матері, Богородиці і Батьківщини. Духовним предтечею в аспекті трепетно-поетичної та чуттєво-ліричної презентації образу матері у другій половині ХХ став А. Малишко. Власне з його знаменитої «Пісні про рушник» відродилася перервана на довгі роки поетична дорога до матері, яку так упевнено, проникливо, ностальгічно й художньо геніально розпочав Тарас Шевченко.

Проблема поетичної експлікації слова-образу **мати**, попри вагомий напрацювання в українській лінгвостилістиці, все ще потребує різногранного осмислення, залучення ширшої й особливо новітньої ілюстративної бази. До її розв'язання ми підходимо з позицій лінгвокультурної та символічної реконструкції номену **мати** в українському художньому мовпросторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українська лінгвостилістика й поетика має добрі традиції в осягненні та науковій рефлексії поетичної мови. У пропонованій статті дотримуємося функціонально-стилістичного й семантико-текстового підходів. Теоретичний доробок С. Єрмоленко, К. Голобородька, Л. Маленко, Л. Ставицької, Г. Сюті посприяв поглибленому вивченню індивідуально-художнього стилю, багатаспектному розгляду семантики слова в поетичному контексті. Прочитання поетичних текстів в лінгвокультурологічному аспекті зумовило потребу звернутися до проблеми слів-образів, концептів та символів як одиниць ментальної інформації в мовній картині світу загалом та мовнопоетичному світі конкретного майстра слова зокрема, у чому прислужилися праці В. Жайворонка, В. Кононенка, О. Потапенка, Х. Щепанської та ін.

Інтерпретація конкретних випадків функціонування слова-образу **мати** оперта на різноформатні наукові студії С. Єрмоленко [3], Г. Клочка [4], Т. Лещенко [7], Ж. Марфіної [8], Л. Мацько [9], Н. Мех [10], Є. Сверстюка [12], В. Сухенко [14].

Формулювання мети і завдань статті. Мета статті полягає в тому, щоб на прикладі поетичної мовотворчості А. Малишка та Б. Олійника відрефлексувати концептуальний та вельми чутливий для української мовосвідомості слово-образ **мати**, основні семантичні вектори його розгортання та засоби функціонально-стильової й символічної репрезентації.

Виклад основного матеріалу дослідження. На думку відомого символістичного В. Жайворонка,

довкола першого значення лексеми *мати* – «жінка стосовно дитини, яку вона народила», отже, найбільш з рідні людина – сформувався розлогий паремійний ряд, у якому актуалізовано базові семи 'найрідніша людина', 'близькість', 'важливість', 'опіка', 'турбота' (Жайв., 355–357). О. Потапенко, один із авторів «Енциклопедичного словника символів культури України», зазначає, що в українському фольклорі образ матері належить не лише до найбільш улюблених, а й частотних: «понад двісті прислів'їв склав їй вдячний народ, а скільки хвилюючих легенд, пісень, переказів! Народна мудрість твердила: рідну матір ніким не можна замінити: «*Одна мати вірна порада*», «*Нема того краму, щоб купити маму*», «*На світі знайдеш усе, крім рідної матері*», «*Матері ні купити, ні заслужити*» (ЕССКУ, 479).

Поетичний флер слова-образу **мати** в поезії другої половини ХХ ст. виріс на щедрому лірично-пісенному ґрунті Малишкової поезії: *Рідна мати моя, ти ночей не доспала / І водила мене у поля край села, / І в дорогу далеку ти мене на зорі проводжала, / І рушник вишиваний на щастя дала* (А. Малишко, 120). «У мові української поезії, – зазначає Н. Мех, – слово Андрія Малишка має своє неповторне звучання. Особливо це пов'язано з пісенними текстами «Ми підем, де трави похилі...», «Київський вальс», «Білі каштани», «Цвітуть осінні тихі небеса» і знаменитим «Пісня про рушник» [10, 22].

Справжній гімн материнській любові написано наприкінці 50-х років ХХ ст. спеціально для фільму «Літа молодії» у співтворстві з композитором Платоном Майбородою. Цей фільм пам'ятають лише люди старшого покоління, а от пісня здобула право жити в найвищій іпостасі – народній. Цей фольклоризований дискурс став одним з найбільш популярних в українському пісенному просторі. У чому його (тексту) художня таїна, попри позірну невибагливий текст? У тій особливій аурі, народженій фізично відчутним материнським теплом, рівно ж і синівським відчуттям безмежної вдячності та усвідомленням вічного боргу перед найріднішою людиною, що в народній уяві вже сотні років асоціюється з матеріалізованою щирою любов'ю, добром і жертовністю. Прикметно, що в «Українському асоціативному словнику» єдина реакцією на слово-стимул **мати** є назва «Рідна мати моя» без згадки про автора (УАС, 182). Емоційний відгук знаходять близькі й ментально вельми чутливі та непретензійні образні звороти (епітети, метафори): «*росяниста доріжка*», «*зелені луги*», «*солов'їні гай*», «*щебетання дібров*», «*тихий шелест трав*» як органічні знаки рідної землі. Найбільше бажання матері, вимолене й вистраждане довгими безсонними ночами, – бачити своїх дітей щасливими. В образну структуру органічно вписується й вишиваний рушник – як материнське благословення, як знак рідної землі. «Рушники споконвіку були ознакою багатства української родини, і не лише матеріального, але й духовного, бо уособлювали родовідну пам'ять». Розмаїтими є і символіка та кольоропис рушникової вишивки – як національний декор, «своєрідне відтворення в малюнках та кольорах естетичних,

мистецьких смаків народу, його світогляду, світосприймання, його духовних витоків» (Жайв., 516). Рушником проводжали в далеку дорогу (актуалізовано промовисту символіку шляху) і в останню путь, він супроводжував українця все життя. Виконував рушник й берегову функцію. Відомий народознавець В. Скуратівський підкреслював: «Рушник. Він пройшов крізь віки, він і нині усимволізовує чистоту почуттів, глибину безмежної любові (Див. про це: ЕССКУ, 708). Саме рушник, вишитий натрудженими материнськими руками, на довгі роки зігріває душу сина в далекій дорозі життя.

Образ матері в «Пісні про рушник» виростає до рівня загальнонародського символу материнства й вічної материнської любові та ласки, яким не підвладні час і простір: *Я візьму той рушник, простелю, наче долю, / В тихім шелесті трав, щебетанні дібров, / І на тім рушничкові оживе все знайоме до болю: / І дитинство, й розлука, й твоя материнська любов* (А. Малишко, 120).

За визначенням Євгена Сверстюка, Малишків текст став нашим сентиментальним гімном. «І не випадково невиразні слова і жаліслива мелодія її служили нам виразом комплексу вини перед десь далекою, десь забутою матір'ю... Невідомо, для чого вона «водила мене у поля край села»; зате добре відомо, як вона безпорадно заламувала руки і, скорившись долі, проводжала в бозна-яку «далеку дорогу». І всім нам, незалежно від рангів і чинів, хотілося в інтимному затишку спогадів виплакати свою підсвідому вину і тугу за цією єдиною вірною материнською любов'ю, що ніколи не питала, за що нас любити...» [12, 11]. «Пісня про рушник» – справжня перлина української поезії ХХ ст., що витримала випробування часом, модою й численними викликами (ідейними, ідеологічними, естетичними). Вона і в майбутньому пробуджуватиме в наступних поколіннях найсвітліші почуття.

А. Малишко знає, що мати в житті «одна», єдина і рідна – та, що народила й виховала: *Там батько не спить і задумалась мати. / Ота, що у світі одна* (А. Малишко, 111). Кожна людина завжди хоче повернутися додому, її тягне туди, де вона зробила перший крок. І цього повернення завжди найбільше й терпляче чекає одна найрідніша людина на землі – мати. Тільки мати вміє чекати, виглядати й просити Бога про щасливе повернення своєї дитини, бо ніхто так не відчуває своєї дитини, як вона. Зв'язок між матір'ю і дитиною містичний, він не піддається раціональному осмисленню: *І виходить мати у косинці, / Виглядає, чи не прийде син. / Як чекає мати тої вісті, / Піднімає руки в полоні...* (А. Малишко, 94).

Образ матері в А. Малишка часто постає в одному контексті з архетипними образами-символами хати (дому, домівки) й порогу. Поріг не лише межа двох світів – родинного й чужого, він символізує батьківщину, зустріч і водночас розлуку, надію на щасливе життя (ЕССКУ, 632). Хата – це «мікрокосмос, у замкненому просторі якого проходить родинне життя». Хата, – зазначає В. Скуратівський, – символ добра і надії, а її «незгасний вогник» світить теплом маминої любові (ЕССКУ, 633). *Зустрінеш*

друзів – щиро говори, / Зустрінеш матір – припади к порогу (А. Малишко, 91); *Поклонися матері і дому, / Де росли ми, не доживши днів, / Де над нами з весняного грому / Дуб столітній тепло гомонів* (А. Малишко, 87). Л. Мацько у статті «Мовна особистість А. Малишка як лінгвокультурологічний феномен» зазначає, що «любов до матері, до родини, що сповнювали поета, стали ще одним мотиваційним стимулом його самовираження через художнє слово» [9, 10]. На підтвердження наведено слова В. Базилевського про те, що Малишко став поетом материнського смутку й материнської величі, пережив і відбив у своєму серці всі почуття, які йшли материнськими стежками в його душу [Там само].

У народній мовосвідомості мати асоціюється не лише із безмежною жертовністю і водночас мудрістю та справедливістю, це ще й перший порадник, терплячий учитель та найкращий виховник. Саме материнська школа – перша природна й органічна освітньо-виховна установа. У народній педагогіці часто наголошують, що материнська любов і безмежна жертовність – найсильніші й найдорожчі у світі: *І нехай любов своє вестиме / І співає колисанку мати* (А. Малишко, 80); *Його навчила рідна моя мати, / Наливши крові й моці до руки...* (А. Малишко, 104); А. Малишко також характеризує матір як людину з великим досвідом, з мудрістю, називаючи її «голубкою в саяві сивини»: *Мати моя, мати, / Стара голубко в саяві сивини...* (А. Малишко, 27); *...згорблена і сива мати / Ридала нишком уночі...* (А. Малишко, 36).

Шевченкова традиція уславлення й сакралізації жінки-матері знайшла продовження й різногранне втілення й у мовотворчості Бориса Олійника. У збірці «Сива ластівка» та проникливо-щемливий «Пісні про матір» цей словесний образ не лише крізнить, а й становить концептуально-духовне осердя. На думку Ж. Марфіної, у поетичних текстах Б. Олійника лексема **мати** набуває міфологічної конотації, стає мовним знаком із внутрішньою формою «безсмертя» [8, 23]: *Рід наш – з кореня верби. / Не шукай древніше знати: / На фамільному гербі / Ми карбуєм вічне: / «Мати» // В чорнім горі і журі / Віру нашу не підтяти. / Умирають матері, / Та не вмере ніколи Мату!* (Б. Олійник, 1984, 78); *І ми вертаєм.../у вічну казку.../ до матерів* (Б. Олійник, 1984, 57). Використання графічного прийому часткової капіталізації (тобто виділення навантаженого слова в тексті графічними засобами, наприклад, написання великими літерами) номінації **мати** в цьому контексті впливає на сприйняття міфологічної суті образу жінки-матері, віднесення його до асоціативних поетичних стереотипів [Там само].

Для митця **мати** – втілення найвищих етичних чеснот. Виняткові моральні риси матері інтенсифікують означення «вічна», «світла», «висока». В інших рядках «мати» виростає до планетарних масштабів і своєю позамежовою трансцендентною (йі остаточною!) формою існування засвідчує (уже як архетипний символ) якусь містичну все- і всюдиприсутність: *Мати дуже висока, древніша од космосу. / На плечі в неї райдуга гнеться коромислом* (Б. Олійник, 1984, 13); *Посіяла людям літа*

свої, літечка житом, / Прибрала **планету**, послала стежкам споришу (Б. Олійник, 1984, 30); «*Лишайтесь щасливі*», – / і стала замисленим полем / **На цілу планету, / на всі покоління й віки** (Б. Олійник, 1984, 32); *Зійдуть сніги. Квіт опаде. Вродять ранети. / Звершиться коло. / Новітнє почне віражі. / Тільки повік, доки кружляти планеті, / **Ти не повернешся, мамо, / з тієї межі*** (Б. Олійник, 1984, 75). Величним славнем материнській любові й самовідданості звучать рядки поезії «Сива ластівка», у яких довершеними «мовними засобами виражено асоціативні доміанти міфопоетики письменника»: *Там, де ти колись йшла, / тиха стежка зацвіла / Вечоровою матіолою / Житом-долею світанковою, / Дивомказкою / Юним соняхом, – / Сива ластівко, / Сиве сонечко...* (Б. Олійник, 1984, 85). Ці рядки як найбільш промовиста ілюстрація фольклорного зближення матері із Божою пташкою – ластівкою – наведено в Енциклопедичному словнику символів культури України (ЕССКУ, 428). У поезії сходяться контекстуальні асоціації **мати – життя, мати – захист, мати – вічність**, які створюють сполучуваність номінації **мати** з епітетами й експресивними дієсловами з відповідним значенням: *затуляла крильми, прихилилася теплим леготом, зацвіла вечоровою матіолою, даленієси в небеса, тиха стежка, житом-долею світанковою, юним соняхом* [Див. про це: 8, 26].

Щемливо-проникливе звертання, витримане у фольклорному річищі (*сива ластівко, сиве сонечко*), сприяє позитивній рецепції образу матері. **Сонце** – це архетипний символ джерела життя, світла. **Ластівка** усоблює жертвне материнство, зворушливу ніжність, щиросердну лагідну мову. «Про глибоку любов до Матері свідчить і те, що у фольклорі вона порівнюється з горлицею, сивою голубкою, ластівкою, чайкою-небогою, квітучою вишнею, зозулею. А як ніжно й пестливо звертаються до неї: «матусе», «нене», «ненечко», «матінко», «матусенько», «мамцю», «мамочко» та ін. (ЕССКУ, 480). Постійний епітет *сива*, один з найбільш частотних та художньо універсальних в означенні слова-образу **мати**, не лише передає зорове враження, а й виразне семи 'мудрість', 'досвід', 'виваженість', 'проминальність', а також 'жертвність', 'біль', 'горе': *Вона посміхнулася, красива і сива, як доля* (Б. Олійник, 1984, 32); *Похитнулася, мов колос, / Без ридання і молитв, / Тільки сивим квітом коси / Материні зацвіли* (Б. Олійник, 1984, 42–43).

Ситуативно означення та метафори-перифрази (*сини, що спіткнулись об кулі*) вказують на силу, щирість та драматизм емоцій, які пропускають крізь свої серця «згорьовані та стражденні матері»: *А в матерів згорьованих / Немає навіть знімка для сльози* (Б. Олійник, 2009, 50); *І тільки сміх наївний немовляти / Зове в життя страждених матерів* (Б. Олійник, 1987, 4); *І доки є пам'ять в людей і живуть матері, / Допоти й сини, що спіткнулись об кулі, живуть* (Б. Олійник, 1984, 52). Форма множини слугує засобом стереотипізації та художнього універсалізму мовообразу **матері-страдниць**, що органічно вписується у фольклорну традицію.

У поезіях Б. Олійника простежуємо асоціативно-образні сегменти, у яких контаміновано символічний зміст здебільшого прецедентних вербальних зближень *мати-хліб, мати-небо, мати-бджола, мати-верба*. Хліб з давніх часів символізував гаразди, гостинність, багатство. Буденну для сільського побуту ситуацію випікання хліба поет «ритуалізує», поетично презентує як священнодійство, інтенсифікуючи зображуване астрономіями **місяць, сонце**, що усимволізують безконечність і циклічність життя: *А хіба це дрібниця, коли / **Моя мати** побожно надвечір / **Дістає з голубої печі / Повновидний, як місяць, хліб!*** (Б. Олійник, 1984, 16).

В образно-асоціативній парі **мати – небо** домінантним асоціатом є молитва, «вдивляння» у простір: *...**Мати** молиться в небо ... до рідного сина* (Б. Олійник, 1984, 13); ***Мати** вийшла на ганок і дивиться в небо* (Б. Олійник, 1984, 13). Для актуалізації в образній структурі семи 'працьовитість' поет цілком очікувано асоціює матір із бджолою: *Я все віддаю за одне несподіване «**мамо**», / За те, що долоню мою освятила бджола* (Б. Олійник, 1984, 50). Бджола усимволізує також душевну чистоту – побожність, святість, є «Божою пташкою» («Божою мушкою»), збагачує образ сакральною семантикою (Жайв., 30). Як оказіональний, хоча позірно традиційний, образний зворот кваліфікуємо порівняння **мати – верба** у складі оригінального поетичного біному: *Старіють важко: **матері – як верби**, / Батьки, як морені дуби, стоять залізно* (Б. Олійник, 2009, 101). С. Єрмоленко цілком слушно зауважує «Любов до матері – не лише ліричний мотив творчості поета, у якому відбилася його особиста доля, а й виразний громадянський лейтмотив. Громадянськість поезії Олійника особлива, бо пропущена крізь глибоко інтимні почуття» [3, 9].

У поезіях «Мати сіяла сон...», «Сива ластівка», «Мати наша – сива горлиця» слово-образ **мати** організовує весь контекст, увиразнює асоціативний мовопростір і трансформується в міфопоетонім. Б. Олійник креує експресивні метафоричні структури **мати сіяла сон, мати сіяла сніг**, які «протиставлені констракціям із конкретним ужитково-побутовим змістом» [8, 25]: ***мати сіяла льон, мати сіяла хміль, мати вибрала льон***. Поет залучає різногранні асоціації, щоб зобразити матір-берегиню, матір-носія традиції: ***Мати сіяла сон** під моїм вікном, / А вродив соняшник. / І тепер: хоч буран, хоч бур'ян чи туман, / А мені сонячно // **Мати сіяла хміль**, щоб дівчат звідусіль / Станом я знаджував* (Б. Олійник, 1984, 26). Виразна алітерація працює на підтримання асоціацій, як і напружена ритмомелодика та оказіональні експресеми – ***журавлі журавлять, хмільно хмелиться: Мати сіяла сніг**, щоб він м'яко – до ніг, / А вродило зілля. / І хоч січень січе, а мені за плечем / Журавлі журавлять* (Б. Олійник, 1984, 26).

У колі поетичних домінант Олійникового мовомислення традиційний поетизм – астроном **зоря**, що асоціюється в народній уяві зі смутком, журбою, недосаженістю ідеалу. Високий емоційний заряд несуть ті рядки, у яких образ матері моделюється через подвійне зіставлення – із зорею та сльозою: *Мамо, вечір догоря, / Вигляда тебе роса, / **Тільки***

ти, немов зоря, / Даленіси в небесах, / Даленіси, як за віями сльоза (Б. Олійник, 1984, 85). Таке асоціативне зближення слів різних семантичних комплексів, на думку Ж. Марфіної, не випадкове. Об'єкт порівняння – **сльоза** – вказує на компонент символічного значення об'єкта **зоря** (просвітленість, внутрішня краса, а також смуток, журба), який відповідно є показником внутрішнього стану людини [8, 26]. Додамо: асоціативний зв'язок інтенсифікується дієсловом **не згасала**, що, попри драматизм, все ж додає поезії оптимізму, трепетної просвітленості душі. Цілком природним є зближення образу матері із горлицею. Цей асоціативний зв'язок традиційний в українській художній (радіше – міфопоетичній) картині світу: фаунонім **горлиця** постає символом вірності, ніжності, любові, матері, тривожного материнства з домінуванням сем мінорного плану (Див. про це: ЕССКУ, 193–195). В. Жайворонок зауважує, що горлиця – не лише «пестливо-ласкаве звертання до дівчат та жінок», а й символ посмертної любові (Жайв., 146). Мотив незнищенності й позавимірності материнської любові наскрізний у Б. Олійника. Поетична рецепція матері як утілення найвищих чеснот інспірована контекстуально. Виняткової позитивної оцінки автор досягає через лексичне оточення: **Мати наша – сива горлиця. / Все до її серденька горнеться / Золота бджола – намистиною, / Небо – празниковою хустиною, / Сивий дуб – прокуреним прадідом, / Білочка – мальованим пряником. / Крашанкою – сонечко в миснику... / А вона до всіх до них – піснею** (Б. Олійник, 1984, 50). Коли йдеться про матір, поет немовби занурюється у фольклорну стихію та віднаходить поетично суголосні слова й словоформи.

Висновки та перспективи досліджень. Отже, слово-образ **мати** – один зі знакових та наскрізних у системі неповторного й органічного поетичного мовомислення А. Малишка та Б. Олійника, у семантичній структурі якого оприявлені семи 'вічність', 'життя', 'захист', 'працьовитість', 'любов', 'мудрість', 'досвід', 'жертвність', 'безсмертя', 'страждання', що по-особливому актуалізовані в загальній щемливо-мінорній тональності досліджуваних дискурсів. Малишків органічний матеріцентризм, оприявлений у сентиментальному гімні – «Пісні про рушник», став своєрідним поетичним прецедентним текстом, текстом-одкровенням, на який взорували у процесі художньої експлікації українські поети другої половини ХХ – початку ХХІ століття. Міфопоетонім **мати** – один зі знакових й у мовистилі Бориса Олійника. Поетичним пам'ятником материнській любові після Малишкової «Пісні про рушник» є «Пісня про матір» Б. Олійника: («Посіяла людям літа свої, літечка житом»). Це – один з найбільш проникливих і драматичних текстів, у якому на найвищих поетичних регістрах експліковано філософію материнської духовної величч і жертвності, рівно ж неминучої розлуки. Планетарність, позачасовість, позавимірність експлікації образу жінки-матері – ідіостильовий пасаж поетичного мовомислення Бориса Олійника.

У перспективі маємо на меті дослідити специфіку вербалізації слова-образу **мати** в художніх текстах В. Симоненка, І. Драча, Л. Костенка, а також збірному художньому дискурсі Майдану (Революції Гідності).

ЛІТЕРАТУРА

1. Голобородько К. Ю. Ідіостиль Олександра Олеся : лінгвокогнітивна інтерпретація : монографія. Харків : Харківське історико-філологічне товариство, 2010. 527 с.
2. Дзюба І. «Гармонія крізь тугу дисонансів...». Київ : Либідь, 2016. 584 с.
3. Єрмоленко С. Я. «Весь у слові, як у сповиткові». *Культура слова*. 2011. Вип. 74. С. 6–13.
4. Ключек Г. Д. Аналіз одного вірша / Мати сіяла сон... Б. Олійника. *Радянське літературознавство*. 1987. № 3. С. 37–42.
5. Колесник Г. М., Полотай А. М. «Слово про рідну матір» (У творчій майстерні поета). *Культура слова*. 1985. Вип. 28. С. 6–11.
6. Кононенко В. Символи української мови. Івано-Франківськ : Плай, 1996. 272 с.
7. Лещенко Т. О. «Стоїть на видноколі світла мати...» / Інтимна лірика Б. Олійника на уроці позакласного читання. *Українська мова і література в школі*. 1983. № 5. С. 25–32.
8. Марфіна Ж. «Я все віддам за одне недоспіване «мамо» (міфопоетика слова-образу *мати* у поезії Б.Олійника)». *Культура слова*. 2011. Вип. 74. С. 22–27.
9. Мацько Л. Мовна особистість А. Малишка як культурологічний феномен. *Культура слова*. 2013. Вип. 78. С. 7–11.
10. Мех Н. «Пісня, що народ заколосила...» (образ пісні в поетичній мові А. Малишка). *Культура слова*. 2013. Вип. 78. С. 22–25.
11. Погорелова Н. Полум'яний культ материнства у творчості Т. Г. Шевченка. *Українська мова та література*. 2007. Ч. 9. Березень. С. 16–17.
12. Сверстюк Є. На мамине свято. *Радянська жінка*. 1990. С. 9–10.
13. Сімович О. І. Семантична характеристика традиційних слів-символів в українській мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. філол. наук : 10.02.01. Львів, 1999. 21 с.
14. Сухенко В. Світ Слова А. Малишка. *Культура слова*. 2013. Вип. 78. С. 34–37.
15. Талалай Л. Поет совісті народу. *Борис Олійник. Вибрані твори. Т. 1*. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2005. С. 5–33.
16. Щепанська Х. А. Лінгвістична інтерпретація поняття «образ»: триада «чуттєвий образ» – «ментальний образ» – «мовний образ». *Семантика мови і тексту* : матеріали XI Міжнародної наукової конференції (Івано-Франківськ, 26–28 вересня 2012 р.). Івано-Франківськ, 2012. С. 694–697.

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА

ЕССКУ – Енциклопедичний словник символів культури України / за заг. ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, В. В. Куйбіди. Вид. 5. Корсунь-Шевченківський : ФОП Гаврищенко В. М., 2015. 912 с.

Жайв. – Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури : словник-довідник. Київ : Довіра, 2006. 703 с.

УАС – Мартінек С. Український асоціативний словник : у 2 т. Т. 1 : Від стимулу до реакції. Вид. 2, стер. Львів : ПАІС, 2008. 344 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Малишко А. С. Вибрані твори / вступ. ст. та упоряд. В. П. Іванисенка. Київ : Радянський письменник, 1990. 167 с.
2. Олійник Б. Вибране : поезії, поеми / передм. М. Шевченка. Київ : Етнос, 2009. 640 с.
3. Олійник Б. Сива ластівка: Поезії про матір. Київ : Веселка, 1984. 102 с.
4. Олійник Б. Щоб ми лишилися в пам'яті століть... *Вітчизна*. 1987. № 1. С. 3–4.

REFERENCES

1. Holoborodko, K. Yu. (2010). Idiostyl Oleksandra Olesia: linhvokohnityvna interpretatsiia [Oleksandr Oles' Idiostyle: linguistic-cognitive interpretation]: monohrafiia. Kharkiv: Kharkivske istoriko-filolohichne tovarystvo [in Ukrainian].
2. Dziuba, I. (2016). "Harmoniiia kriz tuhu dysonansiv..." [Harmony through longing dissonances]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
3. Iermolenko, S. Ya. (2011). "Ves u slovi, yak u spovytkovi" [All in the word, as in a scroll]. *Kultura slova*, 74, 6–13 [in Ukrainian].
4. Klochek, H. D. (1987). Analiz odnogo virsha / Maty siiala son ... B. Oliinyka [Analysis of one poem / Mother sowed a dream ... B. Oliinyk]. *Radianske literaturoznavstvo*, 3, 37–42 [in Ukrainian].
5. Kolesnyk, H. M., Polotai, A. M. (1985). "Slovo pro ridnu matir" (U tvorchii maisterni poeta) ["A word about the native mother" (In the creative poet's workshop)]. *Kultura slova*, 28, 6–11 [in Ukrainian].
6. Kononenko, V. (1996). Symvoly ukrainskoi movy [Symbols of the Ukrainian language]. Ivano-Frankivsk: Plai [in Ukrainian].
7. Leshchenko, T. O. (1983). "Stoit na vydnokoli svitla maty ..." / Intymna liryka B. Oliinyka na urotsi pozaklasnoho chytannia [A mother of light stands in the field of vision... / Intimate lyrics by B. Oliinyk at an extracurricular reading lesson]. *Ukrainska mova i literatura v shkoli*, 5, 25–32 [in Ukrainian].
8. Marfina, Zh. (2011). "Ja vse viddam za odne nedospivane "mamo" (mifopoetyka slova-obrazu maty u poezii B. Oliinyka)" [I will give everything for one unsung "mother" (mythopoetics of the word-image of mother in the B. Oliinyk's poetry)]. *Kultura slova*, 74, 22–27 [in Ukrainian].
9. Matsko, L. (2013). Movna osobystist A. Malyska yak kulturolohichniy fenomen [Linguistic personality of A. Malyska as a cultural phenomenon]. *Kultura slova*, 78, 7–11 [in Ukrainian].
10. Mekh, N. (2013). "Pisnia, sheho narod zakolosyla..." (obraz pisni v poetychnii movi A. Malyska) ["The song that the people raised..." (the image of the song in the A. Malyska's poetic language)]. *Kultura slova*, 78, 22–25 [in Ukrainian].
11. Pohorielova, N. (2007). Polumiany kult materynstva u tvorchosti T. H. Shevchenka [The fiery cult of motherhood in the work of T. Shevchenko]. *Ukrainska mova ta literatura*, 9, 16–17 [in Ukrainian].
12. Sverstiuk, Ye. (1990). Na mamyne sviato [On Mother's Day]. *Radianska zhinka*, 9–10 [in Ukrainian].
13. Simovych, O. I. (1999). Semantychna kharakterystyka tradytsiinykh sliv-symvoliv v ukrainskii movi [Semantic characteristics of traditional word-symbols in the Ukrainian language]. (Avtoreferat kandydata filolohichnykh nauk). Lviv, [in Ukrainian].
14. Sukhenko, V. (2013). Svit Slova A. Malyska [The World of Words by A. Malyska]. *Kultura slova*, 78, 34–37 [in Ukrainian].
15. Talalai, L. (2005). Poet sovisti narodu [Poet of the people's conscience]. *Borys Oliinyk. Vybrani tvory. T. 1*. Kyiv: Vyd-vo "Ukrainska entsyklopediia" im. M. P. Bazhana, 5–33 [in Ukrainian].
16. Shepanska, Kh. A. (2012). Linhvistychna interpretatsiia poniattia "obraz": triada "chuttievyi obraz" – "mentalnyi obraz" – "movnyi obraz" [Linguistic interpretation of the concept of "image": triad "sensory image" – "mental image" – "linguistic image"]. *Semantyka movy i tekstu: materialy XI Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii (Ivano-Frankivsk, 26–28 veresnia 2012 r.)*. Ivano-Frankivsk, 694–697 [in Ukrainian].

DICTIONARIES

ЕССКУ – Entsyklopedychnyi slovnyk symvoliv kultury Ukrainy [Encyclopedic dictionary of cultural symbols of Ukraine] / za zah. red. V. P. Kotsura, O. I. Potapenko, V. V. Kuibidy. Vyd. 5. Korsun-Shevchenkivskiy: FOP Havryshenko V. M., 2015 [in Ukrainian].

Жайв. – Zhaivoronok, V. V. (2006). Znaky ukrainskoi etnokultury [Signs of Ukrainian ethnoculture]: slovnyk-dovidnyk. Kyiv: Dovira [in Ukrainian].

УАС – Martinek, S. (2008). Ukrainskyi asotsiatyvnyi slovnyk [Ukrainian associative dictionary]: u 2 t. Lviv: PAIS. T. 1: Vid stymulu do reaktzii. Vyd 2, ster. [in Ukrainian].

SOURCES OF ILLUSTRATIVE MATERIAL

1. Malysko, A. S. (1990). Vybrani tvory [Selected works] / vstup. st. ta uporiad. V. P. Ivanysenka. Kyiv: Radianskyi pismennyk [in Ukrainian].
2. Oliinyk, B. (2009). Vybrane: poezii, poemy [The Selected: poetry, poems] / peredm. M. Shevchenka. Kyiv: Etnos [in Ukrainian].
3. Oliinyk, B. (1984). Syva lastivka: Poezii pro matir [Gray swallow: Poems about mother]. Kyiv: Veselka [in Ukrainian].
4. Oliinyk, B. (1987). Shchob my lyshyls v pamiaty stolit [So that we remain in the memory of the centuries]. *Vitchyzna*, 1, 3–4 [in Ukrainian].